

**Lietuvos Respublikos Seimo
Teisės ir teisėtvarkos komitetui**

2017-05-09 Nr. IS-XII-17

Tik el. paštu

Dėl Konstitucinio Teismo įstatymo Nr. I-67 31, 65, 66, 68, 72 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. XIII P-432

Žmogaus teisių stebėjimo institutas teikia pastabas dėl Konstitucinio Teismo įstatymo Nr. I-67 31, 65, 66, 68, 72 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. XIII P-432 (toliau – Projektas), kuriuo siekiama įtvirtinti individualaus konstitucinio skundo institutą.

Dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą terminų

Projekto 2 str. (keičiamo įstatymo 65 straipsnio 2 dalis) nustatytas kreipimosi į Konstitucinį Teismą terminas, įtvirtinant, kad „asmuo į Konstitucinį Teismą turi teisę kreiptis ne vėliau kaip per 3 mėnesius“ nuo galutinio valstybės institucijos sprendimo.

Akivaizdu, kad individualaus konstitucinio skundo pateikimo terminas svarbus siekiant užtikrinti teisinį tikrumą, skatinti asmenį kuo greičiau ginti savo pažeistą teisę ir sudaryti realią galimybę ją apginti, palengvinti įrodinėjimo procesą. Tačiau praktikoje gali susidaryti situacijos, kai asmuo dėl objektyvių priežasčių negalės pateikti konstitucinio skundo per nustatytą terminą, pavyzdžiui dėl to, kad laiku nebuvo supažindintas su sprendimu. Projekte tokia galimybė nėra aptarta. Kitose valstybėse (pvz. Vokietijoje, Slovėnijoje, Kroatijoje) numatyta galimybė atnaujinti dėl objektyvių priežasčių praleistą terminą.¹ Europos Komisija „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisija), veikianti kaip patariamoji Europos Tarybos institucija teisės viršenybės ir konstitucionalizmo klausimais, taip pat yra rekomendavusi suteikti konstitucinės justicijos institucijoms teisę pratęsti ar atnaujinti dėl svarbių priežasčių praleistą terminą individualiam skundai pateikti.²

Lietuvoje taip pat būtų tikslinga suteikti galimybę atnaujinti praleistą terminą, jeigu jis buvo praleistas dėl objektyviai svarbių priežasčių.

Atitinkamai siūlome papildyti Projekto 2 straipsnio (keičiamo įstatymo 65 str. 2 d.) formuluotę, nustatant:

„Šio straipsnio pirmosios dalies 4 punkte nurodytas asmuo į Konstitucinį Teismą turi teisę kreiptis ne vėliau kaip per tris mėnesius nuo galutinio valstybės institucijos sprendimo, pažeidusio asmens konstitucines teises ir laisves, priėmimo. **Asmenims, praleidusiems terminą dėl priežasčių, kurias Konstitucinis Teismas pripažįsta svarbiomis, praleistas terminas gali būti atnaujinamas.**“

Dėl būtino advokato dalyvavimo

Projekto 2 str. (keičiamo įstatymo 65 straipsnio 4 dalis) nustatyta, kad „asmens prašymą surašo advokatas. Aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą turintis asmuo turi teisę surašyti prašymą pats“.

¹ Pavyzdžiui, pagal Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo įstatymą terminas gali būti atnaujintas, pateikus prašymą per dvi savaites po to, kai pranyko priešastys, neleidusios laiku pateikti skundo (93 str. 2 d.). Slovėnijos Konstitucinio Teismo įstatyme numatyta, kad itin pagrįstais atvejais Konstitucinis Teismas išimties tvarka gali nagrinėti konstitucinį skundą, pateiktą pasibaigus nustatytam (60 dienų) terminui (52 str. 1, 3 d.).

² Europos Komisija „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisija). *Study on Individual Access to Constitutional Justice*, 2011, § 112, [http://www.venice.coe.int/WebForms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)039rev-e](http://www.venice.coe.int/WebForms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)039rev-e)

Manytume, kad reikalavimo, jog asmens prašymą surašytų advokatas turėtų būti atsisakyta, nes dėl šio reikalavimo konstitucinis skundas taptų tik didesnes pajamas gaunantiems asmenims prieinama teisine priemone³. Atsižvelgiant į tai, kad individualaus konstitucinio skundo tikslas yra konstitucinių teisių ir laisvių gynimas, o Projekte nėra numatytas bylinėjimosi išlaidų atlyginimo mechanizmas, minėtasis reikalavimas gali neproporcingai apriboti asmens teisę ginti pažeistas konstitucines teises ir laisves. Tokio reikalavimo nėra ir didžiojoje dalyje valstybių, kuriose numatytas individualaus konstitucinio skundo institutas, pavyzdžiui Vokietijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje, Latvijoje, Kroatijoje, Gruzijoje.⁴ Valstybėse, kur toks reikalavimas yra taikomas, egzistuoja nuostatos dėl teisinės pagalbos bei bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Pavyzdžiui, Lenkijos Konstitucinio Tribunolo veiklą reguliuojančiame įstatyme nustatyta advokato paskyrimo nepasiturintiems asmenims tvarka (be kita ko, prašymo suteikti teisinę pagalbą pateikimas sustabdo termino konstituciniam skundai pateikti eigą), taip pat įtvirtintos nuostatos dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo individualų skundą pateikusiam pareiškėjui.⁵

Atsižvelgdami į šiuos argumentus, siūlytume išbraukti Projekto 2 str. nuostatą dėl privalomo advokato dalyvavimo rengiant prašymą arba į Projektą įtraukti nuostatas dėl teisinės pagalbos teikimo ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Dėl galimybės sustabdyti individualaus sprendimo vykdymą

Projekte nėra nuostatų, numatančių galimybę sustabdyti individualaus sprendimo, priimto vadovaujantis galimai asmens konstitucines teises ar laisves pažeidžiančiu Seimo, Vyriausybės ar Prezidento aktu, vykdymą.

Venecijos komisija yra pažymėjusi, kad ginčijamo akto vykdymo sustabdymas yra būtina asmens apsaugos nuo negrįžtamos žalos dalis.⁶ Galimybė sustabdyti individualaus sprendimo vykdymą, kai tai reikalinga siekiant išvengti didelės žalos pareiškėjui numatyta ir, pavyzdžiui, Lenkijos, Vokietijos, Slovėnijos, Slovakijos įstatymuose, kuriais reguliuojami šių valstybių konstitucinių teismų įgaliojimai.⁷ Todėl siūlytume numatyti galimybę Konstituciniam Teismui, priėmus nagrinėti asmens prašymą, priimti sprendimą ir dėl individualaus sprendimo vykdymo sustabdymo.

Atitinkamai, siūlome papildyti Projekto 2 straipsnį, nustatant:

„Konstitucinis Teismas, priėmęs sprendimą priimti nagrinėti šio straipsnio pirmosios dalies 4 punkte nurodyto asmens prašymą, pareiškėjo arba savo iniciatyva turi teisę sustabdyti asmens konstitucines teises ir laisves galimai pažeidusio sprendimo vykdymą“.

Taip pat atkreipiame Komiteto dėmesį, kad kai kurios valstybės, įskaitant Vokietiją, Latviją, Čekiją, Slovakiją ir Slovėniją, numato pareiškėjui teisę kreiptis su konstituciniu skundu neišnaudojus visų teisinės gynybos priemonių tam tikrais apibrėžtais atvejais.⁸ Siūlytume apsvarstyti galimybę įtvirtinti tokią išlygą ir Projekte.

³ Žmogaus teisių stebėjimo instituto 2010 m. atliktos praktikuojančių advokatų apklausos duomenimis, Vilniuje preliminarus vidutinis individualaus konstitucinio skundo parengimo įkainis buvo 5919 Lt., Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje –3957 Lt., Druskininkuose, Utenoje, Visagine, Marijampolėje, Prienuose – 3110 Lt. Iš Žmogaus teisių stebėjimo institutas. *Individualus konstitucinis skundas Lietuvoje: perspektyvos ir galimybės*. Vilnius, 2012, p. 22-23 (nepublikuota).

⁴ Europos Komisija „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisija). *Study on Individual Access to Constitutional Justice*, 2011, § 115, [http://www.venice.coe.int/WebForms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)039rev-e](http://www.venice.coe.int/WebForms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)039rev-e)

⁵ Lenkijos Konstitucinio Tribunolo įstatymo 44 str. 2 d., 54 str. 2-3 d.

⁶ Ten pat, § 139-140.

⁷ Lenkijos Konstitucinio Tribunolo įstatymo 79 str., Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo įstatymo 32 str., Slovėnijos Konstitucinio Teismo įstatymo 58 str., Slovakijos Konstitucinio Teismo įstatymo 52 str.

⁸ Pavyzdžiui, Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo įstatymo 90 str. 2 d. numatyta, kad Konstitucinis Teismas gali nagrinėti konstitucinį skundą, pateiktą neišnaudojus visų gynybos priemonių, jeigu skundas turi visuotinę reikšmę arba jeigu kreipimasis į kitus teismus lemtų pareiškėjui didelę ir neišvengiamą žalą. Panašus reguliavimas įtvirtintas Latvijos Konstitucinio Teismo įstatymo 19² str. 3 d., Čekijos Konstitucinio Teismo įstatymo 75 str. 2 d., Slovėnijos Konstitucinio Teismo įstatymo 51 str. 2 d.

Tikimės, kad šios pastabos bus Komitetui naudingos vertinant Projektą. Maloniai prašome pranešti el. paštu hrmi@hrmi.lt, kai dėl šio Projekto bus organizuojami klausymai.

Pagarbiai

Tomas Kubilius
l.e.p. Direktorius